

دبیری‌نویسندگی

(۵)

محمدتقی دانش‌پژود

پنجم - ترسل یا هنر نامه‌نگاری Epistolographie و فن کتابت که در آن از آیین نویسندگی و روش دستوران و ایجاد کلامی که معانی را برساند سخن بمیان می‌آید خواه قانون‌ها و قاعده‌های آن گفته شود و خواه نمونه‌ای از هر گونه نامه و اجزای آن را نشان دهند و بگفته منطقه‌یان تعریف مثالی بیاورند نه تحدید و تعریف منطقی، طرز نخستین یونانی است و طرز دوم را روش ایرانی باید خواند که در تعلیم بیشتر هنرها همین روش را بکار می‌برند. یکی از شاخه‌های این فن نگارش سجات و قباله‌ها و عهود و شروط است که کتابهای بسیاری به عربی و فارسی در این مورد در دست داریم. کهن‌ترین کتاب شیعی عربی المتنعة مفید است که در آن نمونه‌هایی از آنها گذارده شده است. رساله‌ای هم بفارسی از عبدالحی گویا استرآبادی در دست داریم (فهرست دانشکده حقوق ۱۲۳) که بسیار سودمند است.

۱ - نظام‌الملک طوسی را سیاست‌نامه یا سیر الملوك است که در آن علوم را که دبیران بایستی بدانند یاد شده است. دستورالوزراء، و قانون‌الوزارة هم گویا از همین نظام‌الملک باشد، در تحفة بهایی ابرقوهی و اخلاق شمسی حسن بن روزبهان اسنهای از دستورالوزارة و قانون‌الملک او یاد شده است. مجلس (۱۰ - ۱۳۵۰).

۲ - معین‌الدین سدیدالائمه محمدبن عبدالخالق مبهنی در ۵۸۵ دستور دبیری نگاشته است، عدنان صادق ارزی آن را سال ۱۹۶۲، در آنکارا بچاپ رسانیده است. (فهرست فیلمها ص ۸۴ و ۴۱۷ - اسناد و نامه‌های تاریخی ص ده و ۲۴۶).
* فاتح ۲/۴۰۷۴ مورخ ذق ۵۸۵. *رسال جامع علوم انسانی*

۳ - احمدبن عمر بن علی نظامی عروضی سمرقندی چهارمقاله دارد که در آن از دبیری گفتگو داشته است و آن چندبار بچاپ رسیده و به عربی هم ترجمه شده است.
* مجلس ۲۸۳ (۲: ۱۶۱).

۴ - مجموعه دارای کتابی در انشاء به ترتیب تهی و روضه‌الوثائق محمدبن عمر علی اوزجندی که پس از مباحثه «مجموع» محمدبن اجیدین محمد اوزجندی کاتب نوشته است، گویا از سده ۷.
* مجلس ۵ و ۴/۱۹۱۴ (عکس ش ۴۰۱۶ دانشگاه).

۵ - حسام‌الدین حسن بن عبدالؤمن مظفری خوبی متخلص به حسام و مؤلف نصیب - الفتیان و نسیب‌التبیان برای ابوالحرب یولق ارسلان بن حسام‌الدین اب یورک بن امیرچوپان

امیر قسطنونی و در گذشته ۷۰۴ ترهه‌الکتاب و تحفة‌الاجاب ساخته و آن را در محرم ۶۸۴ در چهار
قسم بیابان رسانده است :

- ۱ - صد آیت قرآن در مقاصد متفاوت با ترجمه فارسی .
  - ۲ - صد کلمه از احادیث مصطفی در اغراض متباین .
  - ۳ - صد کلمه با ترجمه فارسی از نصاب خلفاء و موجزات الفاظ فصحاء .
  - ۴ - صد بیت تازی مترجم به صد بیت پارسی از خود او در مطالب مختلف .
- * بادلیان ۱۳۳۸ مورخ پایان ذح ۹۹۹ (Laud 999/50) دانشکده ادبیات ش ۲۱ ب (ش ۱۶۰) ج ۱ ص ۴۵۰ دانشگاه ش ۱۲۴/۵ و ۸۹۰ (۲ : ۲۹۲) .
- * دانشکده ادبیات ش ۲۱ ب (ش ۱۶۰) ج ۱ ص ۴۵۰ .
- * دانشگاه ش ۱۲۴/۵ و ۸۹۰ (۲ : ۲۹۲) .
- * سپه ۲۹۲۹/۱ مورخ ۱۰۵۵ (۵ : ۷۱۱) .
- سنا ۴۷۲۴/۷ (نشریه ۲ - ۲۴۷) .
- فاتح ۵۴۰۶/۲ مورخ ۷۰۹ .
- * قاهره فهرست طرازی ۲ : ۲۱۲ دو نسخه یکی مورخ ۹۲۵ .
- * ملک ۱۱۹۶/۱ از سده ۹ و ۶۳۲۳/۱۲۲ مورخ ۱۰۰۵ تا ۱۰۱۰ .
- * مجلس (۱۵ - ۱۸۷ ش ۵۱۳۸/۱۱۴) که گویا همین کتاب باشد .
- همو رسول‌الرسائل و نجوم‌الفضائل دارد در چهارم قسم :

- ۱ - مقدمات فن مراسلات درده اصل .
  - ۲ - مکاتبات اخوان ده نامه .
  - ۳ - تقریرات دیوانی به مناصب مختلف .
  - ۴ - تقریرات شرعی و یک دومحضر و آزادنامه و عهدنامه .
- چاپ عدنان صادق ارزی در ۱۹۶۳ در آنکارا .
- * سلیم آغا قسم نوریانو ش ۱۲۲ .
- همو غنیه‌الکتاب و منیه‌الطالب دارد مورخ ۱ رجب ۶۹۰ (خ ص) .
- نیمی از آن چاپ عدنان صادق ارزی در دو قسم هر یک در مقدمه و خاتمه در ۱۹۶۳ در
آنکارا در دو قسم :

- ۱ - مقدمات کتابت .
  - ۲ - مکاتبات اخوان .
- * فاتح ۵۴۰۶/۴ مورخ ۷۰۹ .
- همو بنام حسین بن امیر محمود بن مظفرالدین بولق ارسلان بن الب یورکین امیر چوپان
در ۶۸۴ قواعدالرسائل و فرائدالفضائل ساخته است در چهارم قسم :
- مقدمات فن و رسائل و ترتیب مخاطبات ،
امثال و ابیات و رقائق و فصول ،
مفاوضات اخوان به معانی مختلف ،
فتح‌نامه و تقریرات دیوانی و شرعی .
- * فاتح ۵۴۰۶ (فیلمها ص ۴۰۵ و ۴۳۸) .
- * ملک ۱۱۹۶/۳ از سده ۹ .
- همو علتصات دارد دارای صدواند قطعه و رباعی در ملتصات با آوردن نام آنچه در
درخواست شده است .

* جنگ لالاسماعیل ش ۴۷۸ (فهرست فیلمها ۵۰۲)

* ملک ۱۱۹۶/۲ از سده ۹ .

۶ - فلك علا، عبدالله بن علی تبریزی در سال ۷۰۶ رساله فلكیه یا سعادت نامه خود را دريك مقدمه و دو قسم در انشاء و ترسل و استیفاء بنام سعدالدين محمد بن تاج الدين علی ساوجی و شرفالدين امیر حاجی شیرازی ساخته است .
 (فهرست نسخه های خطی فارسی ۱۷۷ - نشریه ۴ : ۵۱ و ۵ : ۳۳ - فهرست فیلمها ص ۱۱۸ - نسخه کامل - دیباچه آلمانی رساله فلكیه).
 * مجلس ۲/۲۴۶۴ (نشریه ۵ : ۱۸۵).
 * ملك ش ۳۶۹۷/۹ ، قسم دوم در استیفاء درسه تعلیم .
 همو در سال ۷۰۷ (۱۳۰۷ هـ) قانون السعاده را ساخته است در دو طرف ، دومی در صناعت استیفاء در دو قسم :

- ۱ - در بیان قواعدی که الفاظ آن را حفظ باید کردن درسه تعلیم .
  - ۲ - در مقدمات در ۱۱ فصل .
  - ۳ - در دفاتر در ۶ فصل .
- (دیباچه سعادت نامه - دیباچه آلمانی رساله فلكیه) .
 توینگن Or oct 2556 (مجله ادبیات تهران س ۷ ش ۳ ص ۸۱ - فهرست هیئتس ص ۱۵۰ ش ۱۸۳ ، نسخه طرف دوم است در صناعت استیفاء).

۷ - محمد بن علی ناموس خواری^۱ که در دربار اولجاایتو خربنده محمد در ۷۰۸-۷۱۶ بنام جلال الدین ابوزید زنگی بن طاهر فریومندی تحفه جلالیه خود را در دو قسم ساخته است :

- ۱ - مباحث علمی در ۴ باب یا فصل .
  - ۲ - رسائل عملی در ۳ باب یا فصل .
- (مجله ادبیات س ۷ ش ۳ ص ۶۷ - فهرست فیلمها ص ۶۹ و ۵۷۸) .
 * ادبیات ش ۲/۱۹۴ بنام مجموعه جلالیه مورخ ۶۵۶ (۲ : ۵۱) .
 * برلین ش ۱۰۶۹ فهرست برج .
 پاریس P 218 بنام جلالیه در علم مکاتبه (بلو ش ۱ : ۲۶۴ ش ۱۰۵۲) .
 توینگن Or oct 3512/1 مورخ ۷۳۱ .
 آغاز در فهرست برج : محمد بن حد و سیاس بر قیاس و ثنای بر آنها و آفرین فراوان من حضرت پاك با آفرین جهان آفرین را که
 همو حدائق الوثائق خود را در دو قسم ساخته است :
 ۱ - کیفیت ترکیب قبالات در ده رکن .
 ۲ - معرفت حالات و صورت دقایق درسه صنف
 (فهرست فیلمها ص ۵۷۸) .
 توینگن Or 3512/3 مورخ ۷۳۷
 از اوات روضة المتکلمین و جنة المرسلین که در دو قسم است : مخاطبات ، کلمات و الفاظ که در هر باب نویسد ، منایس .
 * برلین ش ۲/۱۰۵۴ فهرست برج .

۸ - محمد یا محمود بن حاجی بن محمود بخاری سعیدی ، افتتاح الانشاء خود را در دو قسم هر دو در چهار مرتبه هر قسمی در سیزده بیت در ۷۱۴ یا ۷۱۷ یا ۷۲۷ یا در ۷۶۰ ساخته گویا بنام سلطان محمد دوم (فهرست نسخه های خطی فارسی ۲۱۱۹) .
 * ادبیات ش ۱/۱۹۴ (۲ : ۵۱) .

۱ - در دستور الکاتب نخبوانی (ص ۶۳ و ۸۲) چند فصلی از رساله حکیم الدین ناموس خواری آمده است.

توبینکن Or oct 3512/2 مقابله شده در ۲ ج ۷۵۱/۲ (فهرست فیلمها ۵۷۸ - مجله ادبیات س ۷ ش ۳ ص ۶۷) .

* عارف حکمت ش ۴۳ مورخ ۸۴۸ (نشریه ۵ : ۵۷۳) .

درجیب السیر (۳ - ۳۰۵ و ۵۳۰) از محمود حاجی عمرمنشی زنده در سالی که شاه شجاع امیرشاه پسر معین اشرف را که پس از خواجه جلال الدین بن توران شاه وزیر شده بود کشته است و از مولانا شیخ محمد خواجه حاجی بندگیر تبریزی خوشنویس که نامه‌ای سه‌گرم در هفتادگرم بآب زر برای امیر تیمور پیش از ۸۰۷ و پس از ۷۹۶ نوشته و خطاب در آن به سلطان یاد شده است و ایندو باید جز مؤلف ما باشند .

۹ - رساله صاحبیه که در زمان شمس الدین محمد صاحب دیوان چوینی (کشته در ۶۸۳) وزیر ابقاخان آغاز شده و یا اینکه بنام وزیر دیگری است که به نام صاحب خوانده میشده است . در پنج قسم است در انشاء و ترسل و دفتر داری و حساب و رقوم و تألیف ۸ ع ۷۳۱/۱ و تاریخ ۷۵۶ هم در آن هست (دیباجه اسناد و نامه‌های تاریخی مؤید ثابتی ص ۱۶) .
* ملك ۳۶۹۷/۶ .

۱۰ - وصافی الحضرة - قلمیه دارد .

* ادبیات تهران ۱ : ۴۸۸ .

۱۱ - عزالدین عبدالعزیز کاشی نیز قلمیه دارد که در فهرست ادبیات تهران (۱ : ۴۷۹) و فهرست فیلمها (ص ۴۴ و ۴۸۴) از آن گفتگو داشته‌ام .

۱۲ - شمس الدین محمد آملی نفایس الفنون و عرایس العیون دارد و قسم ۱ مقاله ۱ فن ۱۴ آن علم انشاء است در یک مقدمه و چهار فصل و یک خاتمه و قسم ۱ مقاله ۱ فن ۱۵ آن علم استیفاء در ده فصل .

۱۳ - شرف الدین فضل الله قزوینی بنام اتابک نصره الدوله (۶۹۵ - ۷۳۳) الترسل - النصریه در نامه نگاری ساخته است .
موزه بریتانیا Or 3322 به نسخ کهن (ذیل ریو ص ۱۶۸ ش ۲/۲۵۷) .

۱۴ - غیاث الملك اسماعیل بن نظام الملك ابرقوهی بنام خواجه بهاء الدین ابوالفتح محمود نظام الملك تحفه بهائی را در کرمان سال ۷۴۶ در بیست باب ساخته است (فهرست نسخه‌های خطی فارسی ۲۰۸۸) .

* آستان قدس ۷ : ۸۵۱ .

* ادبیات ۲۳۸ حکمت (۲ : ۸) .

* بیانی (نشریه ۲ : ۴۳) .

* نسخه سلطان القرائی که اینک در مجلس است .

* عارف حکمت در مدینه (نشریه ۵ : ۵۶۶) .

* ملك مجموعه ۳۸۳۱ .

* نخجوانی (دیباجه اسناد و نامه‌های تاریخی مؤید ثابتی) .

۱۵ - ظهیر الدین محمد بن محمود بن حمزه فاریابی در گذشته ۷۹۸ دستور انشاء بنام وزیر شمس الدین حسین سعید در ۷۶۱ ساخته است .
* قاهره ۱ : ۱۳۹ .

۱۶ - شمس منشی محمد بن هندوشاه بن سنجر صاحبی گیرانی نخجوانی که در ۷۶۱ - ۷۶۷

دستورالکاتب فی تعیین المراتب نگاشته است در زمان ابوسعید و وزیر غیاث‌الدین امیر محمد رشیدی و بنام شیخ اویس بهادرخان ایلکائی (۷۵۷ - ۷۷۶) در مقدمه و دو قسم و خاتمه و در آن از منشیات رشید و ملوط و بهاء‌الدین بغدادی و نورالدین منشی و رساله حکیم‌الدین ناموس خواری یاد شده است (فهرست فیلمها ص ۸۵ - فهرست نسخه‌های خطی فارسی ۲۱۰۱).

* افغانستان ص ۱۲۳ .

پاریس S.P. 463 مورخ ۱۰۵۴ و SP 1378 مورخ ۱۰۵۵ (بلوکه ۲ : ۲۶۵).

* سپه ۲ - ۲۱ و ۴ - ۴۲۸ از سده ۸ و ۹ .

* لیدن ش ۲۹۰ .

موزه بریتانیا Or 3344 مورخ ۸۱۶ (ذیل ریو ش ۸۶۹ ص ۱۲۲).

* وین ش ۲۴۴ .

همو الارشاد فی الانشاء نگاشته در پنج باب و پس از دستورالکاتب فی تعیین المراتب .

* اسعد افندی ۱۹۴ مورخ ۷۷۱ (فهرست فیلمهای دانشگاه ص ۹) .

۱۷ - معین‌الدین علی بن جلال‌الدین محمد عباس‌ای شهرستانی یزدی در گذشته ۷۸۹

رساله‌ای در بیان قوانین و قواعد و آداب قرسل و انشاء دارد که در چهار باب است :

مقدمات نامه‌های ارباب مناسب ، نامه‌های شوق و آرزومندی و پاسخ آنها ، مکتوبات از هر جنس و رقمه‌های پراکنده و فائده‌های گوناگون .

او نویسنده نسخه مصباح‌الهرایه و مفتاح‌الکفایه مجلس است در ع ۷۷۶/۱ .

(فهرست فیلمها ص ۴۴۶ - نشریه ۶ - ۴۹۵ - فهرست نسخه‌های خطی فارسی ۲۰۹۱).

* سنا ش ۲۳۶/۴ (فیلم ش ۳۳۹۸ دانشگاه) .

۱۸ - در مجموعه مدون مانند عونس‌الاهرار که بنام شاه شجاع در شصت و چهار باب

ساخته شده است در فائده سوم آن باب مراسلات و مکاتبات است در دو قسم : نخستین خطاب در هجده فصل در آنچه که منشی از آن ناگزیر است ، دومین آن در جواب است .

* گلستان ش ۲۷۱۵ (۷۴۱) نستعلیق ۱۶ ذق ۸۴۹ (ص ۵۸۸ فهرست) .

۱۹ - احمد بن علی بن احمد بنام مجدالدین افتخار الطالبیه و اختیار الهاشمیه فخر الاسلام

هاشمی کنز اللطایف یا کنز البلاغه در انشاء در «پنج رساله و پنج قصیده و پنج قطعه» در ع ۸۹۸/۲ ساخته است .

* پارس S. P. 326 نستعلیق ترکی سده ۱۱ در ۵۸ گ (بلوکه ۲ : ۳۷۰ ش ۱۰۵۷) .

* ملک ۱۱۹۶/۴ از سده ۹م در ۴۹ رساله .

۲۰ - نصرالله (ناصر) بن علاء بنه نسفی لطائف الانشاء نگاشته است در یک مقدمه در چهار

فصل و دو مقصد : نخستین در دو قسم هر یک چند مقاله ، دومی در دو قسم هر یک چند باب (ذریعه ۱۸ : ۳۱۲) .

* مجلس ش ۴۷۱۹ (۱۳ : ۱۰۱) از سده ۸ و ۹ .

۲۱ - محمد بن علی سیمی نیشابوری ادیب تند برای خوشنویس تند نویس مترسل سخنور

شاعر معمار از مکتب‌دار در مشهد رضوی و استاد عبدالحی خوشنویس که گویا پس از ۸۳۸ در گذشته باشد و معاصر علاء‌الدوله بایستقر بوده است ، او را است جوهریه یا جوهر مسمی در انشاء در سه یا

چهار باب با عنوانهای فائده و او آن را در سی روز از سال ۸۳۸ در چهار باب ساخته است .^۱

نسخه‌ای از دیوان لطف‌الله نیشابوری در گذشته ۷۸۶ بخط سیمی نیشابوری شاعر معاصر

۱ - تذکره دولت شاه ۴۶۴ - فرهنگ سخنوران ۲۸۴ - ذریعه ۹ : ۴۸۸ - خوشنویسان بیانی ص ۷۴۹ -

یادداشتهای اقبال در مجله ادبیات ش ۳۷ ص ۲۸ - (فهرست نسخه‌های خطی فارسی ۲۰۹۷) .

او در کتابخانه ملی هست (ذریعه ۹ : ۹۴۵ و ۴۸۹) .
* مجلس ۳۳۶۴/۸ از سنه ۱۱ (۱۱۹۸ : ۱۰) .
* ملك ۵۲۶/۸ (فهرست مجموعهها ص ۶۰) بنام جوهریه سیمی و ۳۸۳۱ بنام جوهر
مسمی از مسمی نیشابوری .

۲۲ - معین الدین محمد نامی زمجی اسفزاری در گذشته ۹۱۵ ترسل خود را در يك مقدمه
و چهار منشاء و يك خاتمه گویا در ۷ - ۸۷۶ نگاشته است (فهرست نسخه های خطی فارسی ۲۰۹۱) .
* آستان قدس ش ۲۱۶ (۷ - ۲۴۹) .
* بانکپور ۱۱/۳۴/۱۰۹۸ بنام رساله قوانین .
* دیوان هند ش ۲۰۴۱ .
* سنا ش ۳۱۸ (ش ۲۷۲ بیانی - نشریه ۲ : ۴۴ و ۶ : ۵۳۲) .
* شیرانی در لاهور از سنه ۱۰ و ۱۱ .

۲۳ - ابوبکر یا ابوالکریم فرزند علی اسکندری یا اشکدزی گویا پدر شرف الدین علی
یزدی تحفه ناصری یا تحفه نصرتمی دارد بنام شاهزاده یحیی (فهرست نسخه های خطی فارسی
۲۰۸۹ - نشریه ۲ : ۴۵ و ۴ : ۵۳۱ - راهنمای کتاب ۴ : ۳ ص ۲۳۹) .
* دانشگاه ۲/۲۵۷۶ از سنه ۱۲ .
* سنا ش ۳۱۶ از منشاء ش ۲۶۷ بیانی .

۲۴ - خواجه جهان عماد الدین محمود جان گاووان فرزند محمد گیلانی در گذشته ۸۸۶
وزیر سلطان شاه بهمن دکن (۸۶۷ - ۸۸۷) ریاض الانشاء در دستور دبیری و نویسندگی ساخته
و نامه های هم در آن هست و بیش از مناظر الانشاء تألیف شده است .

* استوارت ش ۱۳ ص ۸۹ .
* ایوانف ش ۳۴۳ - ۳۴۵ و ۱۲۸ (۱ : ۱۵۰) .
* بادلیان ۱۳۴۹ .
* بمبئی ص ۲۹ ش ۱۸ .
* تاجیکستان ۱ : ۲۴۷ .
* پاریس ۶۸۹ و ۶۹۰ بلوشه .
* تبریز (نشریه ۴ : ۳۰۳) .
* دانشگاه ش ۱۳۲ (۲ : ۹۷) .
* درن G416
* دیوان هند ۲۰۴۴ مورخ ۱۱۲۰ و ۲۰۴۵ .
* عارف حکمت (نشریه ۵ : ۵۰۰) .
* قاهره (۱ : ۲۸۴ سه نسخه) .
* کرافت ۲۶ .
* گرجستان ۴/۳۸ PK (ص ۶۰ فهرست) .
* مجلس ۶ : ۲۱۲ و ۱۰ : ۹۰ .
* ملك ۱/۳۸۱۲ و ۳۸۴۹ .
* موزة بریتانیا (ریو ۳ : ۹۸۳) .
* وین (فلوکل ۱ : ۱۶۱ - ۱۶۴) .
* هبو مناظر الانشاء خود را در يك مقدمه و دو مقاله و يك خاتمه در ۸۸۶ در ۷۸ یا ۸۷
سالگی ساخته است (فهرست نسخه های خطی فارسی ۲۱۱۹) .
* آصفیه ۲ : ۴۷۱ .
* ادبیات تهران (۱ : ۳۴) .

- * استوارت ص ۹۰ ش ۱۹ .
- * ایواض ۳۴۲ (۱ : ۱۴۹) .
- * بادلیان ۱۳۴۸ .
- * بیانی (نشریه ۲ : ۴۵) .
- * پاریس SP 460 (بلو شه ۲ : ۲۶۹ ش ۱۰۵۶) .
- * تبریز ش ۳۰۶۶ مورخ ۹۹۸ (نشریه ۴ : ۳۱۳) .
- * دانشگاه ش ۱۳۷۵ مورخ ۹۸۰ و ش ۳۱۰۲ .
- * دیوان هند ۲۰۴۲ و ۲۰۴۳ .
- * سپه ۲ : ۹۹ و ۵۲۸ و ۵ : ۶۵۲ .
- * طویقیوسرای ص ۱۲۳ ش ۳۲۴ و ۳۲۵ .
- * فلوکل ۱ : ۲۳۷ - ۲۴۰ .
- * قاهره ۲ : ۱۸۲ و ۱۸۳ .
- * ملك ۳۷۸۶ مورخ ۱۳۴۵ و ۳۷۸۷ مورخ ۱۳۴۴ و ۳۸۳۴ مورخ ۱۲۰۹ .
- * مهدوی (نشریه ۲ : ۱۳۱) .
- * موزه بریتانیا Or 5411 (اونس ۷۶) .
- * نجف کتابخانه بروجردی (نشریه ۵ : ۴۳۰) .

۲۵ - صفی موفانی در تریبل و دستور نامه نگاری مجمع الرسائل و منبع الفضائل نگاشته است.
 * قاهره (فهرست طرازی ۲ : ۱۱۴ ش ۲۰۲۷) .
 * دانشگاه ۵۵۱۰ (ش ۹ نفیسی مورخ ۹۰۰) .

۲۶ - کمال (نظام) الدین عبدالواسع نظامی هروی منشی هرات منشاء الانشاء دارد که در راهنمای کتاب (ص ۱۱ ش ۱۰ - ۱۲ ص ۶۵۶) و نشریه (۶ : ۵۳۳) و هنر و مردم (۴۹ : ۴۷) و مجله وحید (۷۱ : ۹۹۸) و فهرست نسخه های خطی فارسی (ص ۲۱۲۱) شناسانده شده است . در فهرست قاهره (ش ۲۳۵۴ ج ۲ ص ۱۹۴) از منشآت فارسی نظام الدین عبدالواسع نظامی که ملك احمد کتافی در روزگار سلطان حسین بای قرا کرده آورده است (نسخه ش ۱۲۹ ادب فارسی به خط همان کتافی در ۹۱۰) وصف شده و آن گویا همین منشاء الانشاء نباشد . او ترسل دارد که نسخه های آن در دانشگاه (ش ۲۲۸ مورخ ۸۹۲ و ش ۸۶۲ ، فهرست ۲ : ۱۹ و ۲۸۰) و سنا (ش ۴۷۲۴/۶) و ملك (ش ۶۳۲۳/۹۸) هست (نشریه ۲ : ۲۴۷ - فهرست فیلمها ص ۲۵۴ و ۵۸۵) .

او جز عبدالواسع منشی لاهیجی است که نسخه ای از عرض نامه دوانی را به دستور میرزا غیاث بیگ در ۱۰۳۳ نوشته است (فهرست ادبیات ۱ : ۴۴۹ و ۴۵۱ - بیاض دکتر حسین مفتاح) .

۲۷ - دستور نامه نگاری فردوا باب نیز خطوط قبالات .
 * دانشگاه ۲ و ۳۹۰۸/۴ از سد ۱۰ .

۲۸ - المعاس و المنشات که نسخه آن در فهرست فیلمها (ص ۱۸۷) و نشریه (۴ : ۵۷۲) وصف شده است .

۲۹ - کاکي فرزند محمود کاکي صكوك و قبالات دارد در چند فصل به عربی و فارسی (فهرست نسخه های خطی فارسی ۲۱۱۲ - نشریه ۶ : ۳۸۷) .
 * قم شهاب الدین مرعشی ، با منشاتی گویا از میبیدی .

۳۰ - عبدالرزاق سمرقندی دستور الانشاء دارد .
 * دانشگاه ۲۴۶۴/۴۴ .